

Podlaskie Obserwatorium
Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku

Białystok
2010

STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI

ANALIZA GOSPODARCZYCH OBSZARÓW WZROSTU
I INNOWACJI WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

Publikacja bezpłatna

www.obserwatorium.up.podlasie.pl

Publikacja współfinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego
oraz ze środków budżetu państwa w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI

ANALIZA GOSPODARCZYCH OBSZARÓW WZROSTU
I INNOWACJI WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSTCI LECZNICZEJ

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

ZESPÓŁ BADAWCZY

prof. nadzw. dr hab. Bogusław Plawgo

dr Anna Grabska

dr Magdalena Klimczuk

mgr Mariusz Citkowski

mgr Marta Juchnicka

mgr Agnieszka Sosnowicz

mgr Justyna Żyńel-Etel

mgr Kamil Leszko

KONSULTACJA

dr inż. Roman Niesteruk

ISBN 978-83-62258-13-0

© COPYRIGHT BY WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY W BIAŁYMSTOKU
BIAŁYSTOK 2010

Badanie zostało przeprowadzone w ramach projektu:
**„PODLASKIE OBSERWATORIUM RYNKU PRACY
I PROGNOZ GOSPODARCZYCH”**
przez Fundację BFKK

współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 8.1 Rozwój pracowników
i przedsiębiorstw w regionie, Poddziałanie 8.1.4 Przewidywanie zmiany gospodarczej

www.obserwatorium.up.podlasie.pl

DRUK:

Druk123.pl

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

Spis treści

1. Koncepcja badania	5
1.1. Uzasadnienie badania.....	5
1.2. Cele badania.....	7
1.3. Zakres przedmiotowy badania	7
1.4. Obszary analizy.....	8
2. Metodologia badań.....	8
3. Charakterystyka sektora	11
3.1. Pojęcie żywności leczniczej.....	11
3.2. Sektor żywności funkcjonalnej w Polsce i w województwie podlaskim .	12
4. Popytowo-podażowe zewnętrzne uwarunkowania rozwojowe sektora.....	17
5. Analiza sił konkurencji w sektorze.....	18
6. Analiza powiązań sektora z rynkiem pracy	21
6.1. Powiązania instytucji rynku pracy z sektorem produkcji żywności leczniczej	21
6.2. Możliwości współpracy w sektorze produkcji żywności leczniczej	23
6.3. Analiza dostępności i zapotrzebowania na kadry	24
6.4. Dominujące w sektorze zawody i kwalifikacje posiadane przez osoby zatrudnione.....	26
6.5. Oczekiwania podmiotów sektora w zakresie: umiejętności, kwalifikacji, postaw pracowniczych	26
6.6. Analiza rozwoju kadr pracowniczych	27
6.7. Prognozy zmian w zatrudnieniu.....	28
6.8. Kierunki oddziaływania instytucji na sektor	29
6.9. Podsumowanie	29
7. Analiza SWOT sektora	31
8. Uwarunkowania i prognozy rozwoju sektora w województwie podlaskim. Rekomendacje	34

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSCI LECZNICZEJ

8.1. Uwarunkowania rozwoju sektora.....	34
8.2. Prognozy rozwoju sektora.....	35
8.3. Strategia rozwoju sektora wynikająca z analizy SWOT	39
8.4. Prognozy rozwoju sektora – wnioski	39
8.4.1. Perspektywa średniookresowa (do 5 lat)	39
8.4.2. Perspektywa długookresowa (powyżej 5 lat)	41
8.5. Rekomendacje.....	43
8.5.1. Rekomendacje dla przedsiębiorstw	43
8.5.2. Rekomendacje dla władz regionalnych	44
8.5.3. Rekomendacje dla instytucji	45
Słownik pojęć.....	46
Bibliografia	48
Spis rysunków	49
Spis tabel	49
Spis wykresów	49

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

1. Koncepcja badania

1.1. Uzasadnienie badania

Badanie pn. „STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI – analiza gospodarczych obszarów wzrostu i innowacji województwa podlaskiego” dotyczy przeprowadzenia badań sektorów w gospodarczych obszarach wzrostu i innowacji województwa podlaskiego i jest ściśle powiązana z realizacją projektu Podlaskiego Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych.

Projekt Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych finansowany jest w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, Priorytetu VIII Regionalne Kadry Gospodarki, Działania 8.1 Rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie, Poddziałania 8.1.4 Przewidywanie zmiany gospodarczej. Ideą projektu jest zebranie w jednym miejscu szerokiego zestawu danych, analiz i prognoz odpowiadających potrzebom informacyjnym podmiotów funkcjonujących w gospodarce województwa podlaskiego.

Zapoczątkowanie takiego projektu spowodowane było potrzebą zbudowania jednego spójnego systemu informacyjnego w województwie, który pozwoli na stałą analizę aktualnych zjawisk gospodarczych (w tym zachodzących na rynku pracy) i przewidywania zmiany gospodarczej. Prowadzone dotychczas badania, analizy, prognozy ograniczały się do jednorazowego działania i charakteryzowały się brakiem ciągłości. Ponadto wykorzystanie wyników prowadzonych badań i analiz ograniczało się do środowiska głównie akademickiego lub środowisk współpracujących z akademickim. Tymczasem informacja gospodarcza (w tym dotycząca rynku pracy) zawarta w wynikach badań powinna wspierać podejmowanie decyzji w obszarze polityki społeczno-gospodarczej oraz praktycznej działalności gospodarczej. Jej wymiana mogłaby prowadzić do zacieśnienia współpracy pomiędzy instytucjami kreującymi w regionie politykę społeczno-gospodarczą. Brak cyklicznych działań o charakterze badawczo-analitycznym zrodził pilną potrzebę wypracowania systemu pozyskiwania określonych danych, ich analizowania, wyciągania wniosków na przyszłość

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

i upowszechniania wśród decydentów prowadzących politykę województwa oraz innych instytucji i organizacji sektora społeczno-gospodarczego.

Celem projektu Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych jest dostarczenie aktualnej, rzetelnej informacji dotyczącej uwarunkowań społeczno-gospodarczych w regionie, aktualnych trendów rozwojowych i prognoz zmian zachodzących w gospodarce regionu (w tym na rynku pracy) oraz w jej otoczeniu, ułatwiającej podejmowanie decyzji w zakresie polityki społeczno-gospodarczej. Projekt przewiduje opracowanie modelu prognozowania zmian gospodarczych w sensie regionalnego systemu pozyskiwania i analizowania danych społeczno-gospodarczych niezbędnych dla przewidywania aktualnych trendów i prognozowania zmian gospodarczych.

W ten sposób Wojewódzki Urząd Pracy kompleksowo buduje unikatowy i praktyczny model pozyskiwania, analizowania oraz uaktualniania informacji gospodarczej. W te działania wpisują się przeprowadzone w okresie lipiec-listopad 2009 roku badania zlecone przez Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku pn.: „STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI. Analiza gospodarczych obszarów wzrostu i innowacji województwa podlaskiego”. Realizatorem było konsorcjum Fundacji BFKK i Wydziału Ekonomii i Zarządzania Uniwersytetu w Białymstoku. Analiza dotyczyła dwóch sektorów: rehabilitacji geriatrycznej oraz producentów artykułów i sprzętu medycznego. Kontynuacją niniejszych analiz jest badanie trzech sektorów, które mogą potencjalnie stać się obszarami wzrostu innowacji w województwie podlaskim, jakimi są – w obszarze wzrostu spoza sektorów kluczowych województwa podlaskiego – produkcja bielizny, zaś w obszarze wzrostu nie występującym w województwie podlaskim lub występującym w załączkowym zakresie, ale uznanym w ogólnostanowiskowej gospodarce za posiadający duży potencjał wzrostu Zamawiający wskazał – call center i produkcję żywności leczniczej (w opracowaniu zamiennie będzie stosowane sformułowanie „żywność funkcjonalna”).

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSCI LECZNICZEJ

1.2. Cele badania

Projekt miał na celu zidentyfikowanie i zdiagnozowanie gospodarczych obszarów wzrostu i innowacji województwa podlaskiego oraz wskazanie i przeanalizowanie tych obszarów, które w gospodarce ogólnoswiatowej wykazują duży potencjał rozwojowy, a w województwie podlaskim nie występują bądź występują w postaci załączkowej.

Przeprowadzona analiza ma zrealizować następujące cele:

- 1) Ustalić główne determinanty oraz bariery rozwojowe występujące w przedmiotowych obszarach wzrostu.
- 2) Przedstawić prognozy przyszłości rozwoju danego obszaru w województwie podlaskim z uwzględnieniem jego zagrożeń i szans rozwojowych.
- 3) Przedstawić warunki konieczne do spełnienia dla pomyślnego rozwoju danego obszaru w województwie podlaskim.
- 4) Dostarczyć obiektywnych i wyczerpujących informacji, niezbędnych przedsiębiorstwom w procesie planowania strategicznego i określania ich pozycji konkurencyjnej.
- 5) Poprzez identyfikację barier rozwojowych wskazać podmiotom sfery regulacji (w tym instytucjom rynku pracy, władzom lokalnym i regionalnym) kierunki działań zmierzające do ich ograniczenia.
- 6) Dostarczyć informacji w zakresie istniejących form, możliwości wsparcia obszaru ze środków krajowych i unijnych.

1.3. Zakres przedmiotowy badania

Istotą projektu jest szczegółowa analiza obszarów wzrostu i innowacji województwa podlaskiego. Przedmiot badania obejmuje niewystępujące w województwie podlaskim lub występujące w załączkowym zakresie obszary uznawane w ogólnoswiatowej gospodarce za posiadające duży potencjał wzrostu. Produkt odnosi się do obszarów rynkowych dynamicznie rozwijających się na świecie, w świetle wewnętrznych uwarunkowań rozwojowych województwa

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSTCI LECZNICZEJ

podlaskiego predysponowanych do uaktywnienia się na jego obszarze, a jest to produkcja żywności leczniczej.

1.4. Obszary analizy

Zostały przeprowadzone analizy w następujących obszarach:

Obszar 1. Popytowo-podażowe zewnętrzne uwarunkowania rozwojowe sektora.

Obszar 2. Analiza sił konkurencji w sektorze.

Obszar 3. Analiza powiązań sektora z rynkiem pracy.

Obszar 4. Prognozy średniookresowe przyszłości sektora w województwie podlaskim uwzględniające szanse i zagrożenia rozwojowe.

W odniesieniu do pierwszego obszaru analizy została przeprowadzona ogólna analiza czynników oddziałujących na rozwój danego obszaru działalności w gospodarce ogólnoswiatowej z odniesieniem do gospodarki regionu. W drugim obszarze była to analiza głównych składników otoczenia konkurencyjnego przedsiębiorstw danego obszaru działalności z odniesieniem do gospodarki regionu. W trzecim obszarze analiza wzajemnych relacji: badany obszar działalności – rynek pracy z odniesieniem do gospodarki regionu. Natomiast w przypadku obszaru czwartego została przeprowadzona analiza przyszłości sektora produkcji żywności leczniczej z uwzględnieniem potrzeb informacyjnych następujących grup interesariuszy: obecni i potencjalni pracownicy sektora produkcji żywności leczniczej, podmioty gospodarcze sektora i potencjalni wchodzący, władze regionalne, instytucje powiązane z rynkiem pracy/sektorem.

2. Metodologia badań

Z punktu widzenia osiągnięcia celów badania należy uznać, że najbardziej właściwym podejściem jest zastosowanie metodyki *foresight*. *Foresight* można uznać za narzędzie wspomagające w zakresie poprawy innowacyjności i konkurencyjności regionu. Proces gromadzenia informacji o przyszłości i na tej podstawie budowanie średnio- i długoterminowej wizji rozwojowej regionu umożliwia podejmowanie bieżących decyzji oraz mobilizowanie wspólnych

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSCI LECZNICZEJ

działań na przyszłość. Metodologia *foresight* jest zastosowaniem nowego podejścia do prowadzenia analiz na poziomie narodowym czy regionalnym.

W ramach badania zorganizowano zespół badawczy z ekspertami (ZE), który był elementem procedury mającej na celu wyłonienie „ciała opiniotwórczego” w celu przeprowadzenia badań. W skład zespołu badawczego z ekspertami weszli:

- prof. nadzw. dr hab. Bogusław Pławgo,
- dr Anna Grabska,
- dr Magdalena Klimczuk,
- mgr Mariusz Citkowski,
- mgr Marta Juchnicka,
- mgr Agnieszka Sosnowicz,
- dr inż. Roman Niesteruk – ekspert branżowy.

Odbyły się 3 spotkania zespołu badawczego z ekspertami, poświęcone następującym zagadnieniom: w dniu 23 czerwca 2010 r. – Popytowo-podażowe zewnętrzne uwarunkowania rozwojowe sektora (analiza PEST sektora; prezentacja analizy tendencji w otoczeniu sektora produkcji żywności leczniczej do scenariuszy rozwoju: optymistycznego, pesymistycznego, niespodziankowego, najbardziej prawdopodobnego); w dniu 7 lipca 2010 r. – Analiza sił konkurencji w sektorze (analiza pięciu sił Portera, punktowa ocena atrakcyjności sektora); w dniu 14 lipca 2010 r. – Analiza powiązań sektora z rynkiem pracy oraz prognozy średniookresowe przyszłości sektora w województwie podlaskim (analiza wyników badań podmiotów i instytucji sektora, analiza SWOT sektora, prognozy rozwoju sektora na podstawie analizy SWOT, metoda scenariuszowa).

W ramach badania desk research przeprowadzono analizę literatury naukowej, raportów, opracowań dotyczących produkcji żywności leczniczej.

W celu skonfrontowania opinii przedstawicieli przedsiębiorstw zajmujących się działalnością w sektorze, instytucji otoczenia biznesu oraz ekspertów regionalnych w dniu 20 lipca 2010 roku w siedzibie Fundacji BFKK zorganizowano zogniskowany wywiad grupowy (FGI). W FGI wzięło udział pięć

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSCI LECZNICZEJ

osób, przedstawicieli instytucji rynku pracy i organizacji otoczenia biznesu. Wśród uczestników spotkania znaleźli się przedstawiciele następujących podmiotów: Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku, Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego, Powiatowego Zespołu Doradztwa Rolniczego w Białymstoku, Zakładu Zdrowia Publicznego Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku, Zakładu Techniki Rolno-Spożywczej Politechniki Białostockiej.

W celu poznania szczegółowych opinii respondentów na kluczowe kwestie związane z rozwojem sektora produkcji żywności leczniczej w województwie podlaskim zastosowano technikę indywidualnego wywiadu pogłębianego (IDI/ITI). Wykonawca przeprowadził piętnaście wywiadów pogłębianych, z czego osiem stanowiły wywiady zrealizowane osobiście, a siedem pogłębiane wywiady telefoniczne. W indywidualnych wywiadach pogłębianych udział wzięło piętnaście osób – przedstawicieli przedsiębiorstw i instytucji z terenu województwa podlaskiego. Było to dziesięciu przedstawicieli przedsiębiorstw, w tym: dwóch z branży przetwórstwa mleka, jeden z branży przetwórstwa mięsa, jeden z branży przetwórstwa ryb, czterech z branży przetwórstwa owocowo-warzywnego, dwóch z branży przetwórstwa zbóż. Pozostałych pięciu respondentów to przedstawiciele instytucji otoczenia sektora, w tym Prezes Zarządu Podlaskiego Klastra Piekarniczego – Stowarzyszenie, przedstawiciel Wojewódzkiego Podlaskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Szepietowie, przedstawiciel Zakładu Bromatologii Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku, przedstawiciel Instytutu Technologii Żywności Państwowej Wyższej Szkoły Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży oraz przedstawiciel Technikum Rolniczego Zespołu Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. chor. J. Szymańskiego w Marianowie.

Seminarium promocyjne zostało zorganizowane w dniu 19 lipca 2010 r. o godz. 13.00 na Wydziale Ekonomii i Zarządzania Uniwersytetu w Białymstoku. Do udziału w seminarium zaproszono przedstawicieli przedsiębiorców instytucji otoczenia sektora oraz ekspertów regionalnych. W trakcie seminarium

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

zaprezentowano wstępne wyniki badania oraz przeprowadzono dyskusje nad głównymi wnioskami i rekomendacjami.

3. Charakterystyka sektora

3.1. Pojęcie żywności leczniczej

Zarówno w prawodawstwie polskim, jak i unijnym brak definicji pojęcia „żywność lecznicza”, częściej określana jest ona jako „żywność funkcjonalna”. Stąd też w całym opracowaniu pojęcie „żywność lecznicza” (użyte w tytule raportu) oraz „żywność funkcjonalna” będą stosowane zamiennie. Poza tym można spotkać się z określeniami, takimi jak¹: a) żywność projektowana dla określonej grupy odbiorców; b) żywność medyczna w lecznictwie szpitalnym, po operacjach, wprowadzana dożylnie; c) żywność leczniczo-odżywcza (typu batonik zawierający wewnątrz kapsułki z witaminą E lub z nadzieniem, do którego wprowadzono witaminy, np. cukierki szałwiowe); d) żywność terapeutyczna o określonym działaniu leczniczym, np. dla diabetyków, chorych na celiakię; e) żywność o określonej przydatności zdrowotnej; f) żywność probiotyczna (z udziałem bakterii probiotycznych); g) żywność o działaniu fizjologicznym (np. produkty małosolne); h) żywność specjalnego przeznaczenia żywieniowego (np. produkty dietetyczne, hipoalergiczne); i) żywność witalna.

Zgodnie z definicją przyjętą w Japonii, żywność funkcjonalna zawiera składniki pozytywnie wpływające na strukturę i funkcjonowanie organizmu. Podtrzymuje i reguluje stan zdrowotny, np. zespołu jelitowo-żołądkowego, ciśnienia krwi i zapewnia odpowiedni poziom cholesterolu we krwi. Według Unii Europejskiej można stosować przymiotnik „funkcjonalna” do żywności wtedy, gdy wykazuje ona satysfakcjonujące, korzystne oddziaływania w pojedynczy sposób

¹ Mocek B., *Żywność funkcjonalna*, <http://www.szkolnictwo.pl/index.php?id=PU0576>, z dnia 11.06.2010; Grajeta H. (2004), *Żywność funkcjonalna w profilaktyce chorób układu krążenia*, Prace Poglądowe, „Advances in Clinical and Experimental Medicine” vol. 13, nr 3, s. 505; Jeżewska-Zychowicz M., Babicz-Zieleńska E., Laskowski W. (2009), *Konsument na rynku nowej żywności. Wybrane uwarunkowania spożycia*, Wyd. SGGW, Warszawa, s. 66.

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

lub bardziej złożony na organizm, zapewnia dobry stan zdrowia i dobre samopoczucie i/lub redukcję rozwijania się chorób.²

Na podstawie powyższych można uznać, że żywność funkcjonalna to produkty o działaniu sprzyjającym zdrowiu człowieka, stworzone na podstawie wiedzy o zależnościach między pokarmem, jego składnikami a zdrowiem. Co należy podkreślić, żywność funkcjonalna przypomina postacią żywność konwencjonalną i wykazuje korzystne oddziaływanie, kiedy spożywana jest w ilościach uzasadnionych normalną dietą.³

Analiza literatury przedmiotu krajowej, jak i zagranicznej prowadzi do wniosku, że żywność funkcjonalna: a) jest najczęściej droższa od żywności konwencjonalnej; b) odbiorcą jest osoba świadoma prozdrowotnego oddziaływania jej składników; c) cechuje się dbałością producentów o wysoką jakość produktów; d) wymaga potwierdzenia poprzez badania prozdrowotnego wpływu takiej żywności (oświadczenia żywieniowe, zdrowotne); e) poddawana jest nowoczesnym metodom kontroli bezpieczeństwa żywności.

3.2. Sektor żywności funkcjonalnej w Polsce i w województwie podlaskim

Taka charakterystyka żywności funkcjonalnej prowadzi do wniosku, że „projektowanie” jej ma szczególne znaczenie dla dużych podmiotów sektora przetwórstwa rolno-spożywczego, dla których wprowadzenie jej do oferty jest traktowane jako efekt nasycenia rynku i poszukiwania sposobów dotarcia do nowych grup odbiorców. Można więc ją traktować jako produkty o charakterze niszowym w odniesieniu do podstawowych produktów tych samych producentów żywności.

Największy wpływ na produkcję żywności funkcjonalnej mają producenci artykułów spożywczych i napojów, którzy wytwarzają wysoko przetworzone produkty. W tej dziedzinie najmniejszą rolę odgrywa rolnictwo, aczkolwiek nie

² Świderski F., Kolanowski W. (2003), *Żywność funkcjonalna i dietetyczna*, [w:] Świderski F., *Żywność wygodna i żywność funkcjonalna*, Wyd. Naukowo-Techniczne, Warszawa, s. 27-29.

³ Trziszka T., *Innowacyjne przedsięwzięcia na rzecz produkcji nutraceutyków i preparatów biomedycznych*, Materiały z seminarium pt. Innowacje - nośnik wzrostu konkurencyjności, <http://www.dolnyslask-innowacje.pl/pages/files/File/gielda2007/270907/Trziszka.pdf>, z dnia 5.06.2010.

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

można go pominąć.⁴ Stąd bardzo duże znaczenie mają w odniesieniu do tego sektora dostawcy podstawowego surowca, a więc m.in.: rolnicy, ogrodnicy, sadownicy. Obok nich należy także wskazać na różne jednostki o charakterze badawczo-rozwojowym, w tym z zakresu takich dziedzin, jak chociażby: biotechnologia, nanotechnologia, bioinżynieria, technologia żywności i żywienia człowieka, chemia toksykologiczna, bromatologia. Mogą one zarówno realizować badania we współpracy z przedsiębiorstwami lub udostępniać już gotowe rozwiązania dotyczące wprowadzenia do żywności konkretnych składników o charakterze funkcjonalnym, w tym substancji czynnych. W przeważającej większości koncepcje produktów funkcjonalnych opracowuje się w laboratoriach uczelni, jednostek badawczo-rozwojowych i zakładów produkcyjnych. Istnienie w regionie tego rodzaju podmiotów obok przedsiębiorstw produkcyjnych żywność jest kluczowe dla produkcji żywności funkcjonalnej. Nie bez znaczenia pozostaje również kwestia prowadzenia produkcji zgodnie z odpowiednimi zasadami, w tym przede wszystkim wskazuje się na Dobrą Praktykę Produkcyjną (*Good Manufacturing Practice* – GMP) oraz wprowadzenie i certyfikację w systemie *Hazard Analysis and Critical Control Point* – HACCP. Trzeba przy tym wspomnieć, że jakość produktów funkcjonalnych to odpowiednie proporcje składników prozdrowotnych, funkcjonalność i bezpieczeństwo opakowania.

Obecni na rynku producenci jednej z najstarszych grup produktów – tłuszczów ze składnikami funkcjonalnymi, takimi jak np. sterole roślinne, kwasy omega 3, posiadają potwierdzenia prozdrowotnego działania tych składników na podstawie przeprowadzonych badań klinicznych. Często dodatkowo są one wprowadzane na rynek jako rekomendowane przez takie instytucje, jak Polskie Towarzystwo Badań nad Miażdżycą. Niektóre z istniejących na rynku produktów zostały opracowane na zlecenie instytucji promujących zdrowie. Przykład to Grupa Gospodarcza Fundacji Rozwoju Kardiologii w Zabrze, dla której wyprodukowano m.in. Ciasteczka Siła Serca, czy przekąski owsiane Elovena⁵. Zakłady Przemysłu

⁴ Badowska S. (2009), *Pomorskie mlekiem i miodem płynące? Kondycja klastra rolno-spożywczego w regionie*, „Pomorski Przegląd Gospodarczy”, nr 3 (42), s. 36.

⁵ Program Siła Serca, <http://www.sztuczneserce.pl>, z dnia 8.06.2010.

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSCI LECZNICZEJ

Tłuszczowego w Warszawie wprowadziły na rynek produkt pod nazwą Naturima, którego podstawowym składnikiem funkcjonalnym jest olej z nasion wiesiołka, a ponadto znajdują się tu inne składniki: witaminy A, D3, E. Produkt może być stosowany w przygotowywaniu różnorodnych diet leczniczych, szczególnie diet o obniżonej zawartości energii, w żywieniu osób chorych na cukrzycę, chorobach alergicznych, stanach zapalnych i żywieniu ludzi w starszym wieku. Margaryna ta została opracowana w ramach współpracy z Wydziałem Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (SGGW), przy udziale badaczy z Zakładu Analizy i Oceny Jakości uczelni, zaś rekomendacje uzyskano od prof. dr. hab. inż. Romana Cichonia, Kierownika Katedry Żywienia i Dietetyki Collegium Medicum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Bydgoszczy.

Doświadczenia rynku polskiego w zakresie produkcji żywności funkcjonalnej pozwalają twierdzić, że tak naprawdę produkty tego rodzaju pojawiają się już we wszystkich branżach sektora żywności. W przetwórstwie owoców i warzyw przykładem jest sok Siła Serca Dawtona, który zawiera likopen oraz odpowiednie proporcje magnezu i potasu. Szczególnie szeroka jest oferta na polskim rynku wśród tłuszczów pochodzenia roślinnego i zwierzęcego m.in.: Benecol, Flora Proactiv, Benevita, Sunvita, Rama Idea!, Flora z kwasami Omega-3 i Omega-6, GoGreen, Naturima, Delma Extra z witaminami.

Produkty przemiału zbóż oraz wyroby piekarnicze to na przykład: Granola, Cruchy, batony Crunchy firmy Sante, Eko Crunchy Amarantusowe, makaron DHA Omega 3 firmy Malwa, pieczywo chrupkie firmy Wasa, Twoja Zupka Fit, Twoja Zupka VITA firmy ActivLab, Ciasteczka Siła Serca firmy Mamut. Wśród produktów mlecznych wymienić można takie jogurty funkcjonalne, jak np.: Primo Activ firmy Zott, Actimel Danona. Również producenci napojów mają w swojej ofercie tzw. napoje funkcjonalne. Dla przykładu wymienić tu można: Red Bull

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

Energy Drink GmbH, Isostar firmy Alima Gerber, Powerade firmy Coca Cola, czy Warp 4, Power Sport firmy Drink Unlimited.⁶

Tendencje światowe również odnajdują swoje miejsce w województwie podlaskim. Generalnie do sektora produkcji żywności funkcjonalnej zaliczyć można wszelkie przedsiębiorstwa przetwórstwa rolno-spożywczego: mleka, mięsa, ryb, owoców i warzyw, zbóż oraz producentów napojów. Zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD) 2007 działalność w tym obszarze jest oznaczona jako Dział C Przetwórstwo przemysłowe (wg PKD 2004 była to Sekcja D, dział 15), w ramach którego znajduje się 1. PKD 10 Produkcja artykułów spożywczych, która obejmuje: PKD 10.1 Przetwarzanie i konserwowanie mięsa oraz produkcja wyrobów z mięsa; PKD 10.2 Przetwarzanie i konserwowanie ryb, skorupiaków i mięczaków; PKD 10.3 Przetwarzanie i konserwowanie owoców i warzyw; PKD 10.4 Produkcja olejów i tłuszczów pochodzenia roślinnego i zwierzęcego; PKD 10.5 Wytwarzanie wyrobów mleczarskich; PKD 10.6 Wytwarzanie produktów przemiału zbóż, skrobi i wyrobów skrobiowych; PKD 10.7 Produkcja wyrobów piekarskich i mącznych; PKD 10.8 Produkcja pozostałych artykułów spożywczych oraz 2. PKD 11 Produkcja napojów.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) na terenie Polski działało w roku 2009 31 640 podmiotów w Sekcji D dziale 15 Produkcja artykułów spożywczych i napojów. Przedsiębiorstwa z województwa podlaskiego stanowiły zaledwie 2,5% wszystkich podmiotów zarejestrowanych przetwórstwa rolno-spożywczego. W porównaniu do roku 2005 ich liczba zmniejszyła się z 802 do 776 podmiotów, a więc o 3,2%. Przy czym zauważalna jest tendencja spadkowa w liczbie podmiotów w analizowanym okresie lat 2005-2009.

Jeśli chodzi o województwo podlaskie, najwięcej podmiotów znajduje się w mieście Białymstoku – ich liczba w roku 2009 niemal nie zmieniła się w porównaniu do roku 2005 i wynosiła odpowiednio 155 przedsiębiorstw i 153 przedsiębiorstwa. Podobnie w innych powiatach liczba zarejestrowanych

⁶ Bochner K., *Red Bulla gonią konkurenci*, <http://wiadomoscihandlowe.pl/content/view/10913/9>, z dnia 20.06.2010.

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSCI LECZNICZEJ

podmiotów na przestrzeni analizowanych pięciu lat nie uległ znaczącej zmianie. Warto jednak zwrócić uwagę, że w mieście Łomża oraz w powiecie grajewskim miał miejsce największy w województwie spadek liczby podmiotów tym okresie, który wyniósł w obu przypadkach po 10 podmiotów. Wzrost liczby zarejestrowanych przedsiębiorstw sektora miał miejsce w latach 2005-2009 w mieście Suwałki i powiecie łomżyńskim. Był to niewielki przyrost o 5 firm.

Przedstawione szacunki mogą jednak okazać się mało miarodajne, gdyż częstym jest, że podmioty mają wpisane przy rejestracji różne rodzaje kodów PKD, gdy w rzeczywistości działalność podstawowa podmiotu dotyczy tylko jednego czy dwóch z nich. Stąd warto zwrócić uwagę na inne bazy danych.

Według szacunków bazy Teleadreson, na terenie województwa podlaskiego w sekcji 10 PKD wg stanu na 7.07.2010 r. znajdowało się 249 podmiotów. Zgodnie z bazą podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON w roku 2007 było 319 podmiotów, w tym przedsiębiorstwa zatrudniające 50 pracowników i więcej stanowiły 82 podmioty, zaś pozostałe – zatrudniające od 10 do 49 pracowników to 237 podmiotów, w tym: Produkcja, przetwórstwo i konserwowanie mięsa i wyrobów z mięsa – łącznie obejmowała 54 podmioty; Przetwarzanie i konserwowanie ryb i pozostałych produktów rybactwa – 6 podmiotów; Przetwórstwo owoców i warzyw – 11 podmiotów, Wytwarzanie wyrobów mleczarskich – 17 podmiotów; Wytwarzanie produktów przemiału zbóż, skrobi i wyrobów skrobiowych – 6 podmiotów; Produkcja pozostałych artykułów spożywczych – 104 podmioty i Produkcja napojów – 16 podmiotów, które na pierwszym miejscu w swoich dokumentach miały wpisane PKD dotyczące produkcji spożywczej. Pozostałe 77 miały PKD 10 lub PKD 11 zapisane jako drugi rodzaj prowadzonej działalności.⁷

W przypadku województwa podlaskiego największą uwagę zwracają produkty przedsiębiorstw zajmujących się przetwórstwem mleka. Wyróżnić tu można: jogurty oraz kefiry i maślanki Milko z MlekoPolu, gamę jogurtów polskich

⁷ Na podstawie badań realizowanych w ramach projektu Innowacyjny Podlaski Klaster Przetwórstwa Rolno-Spożywczego, PWSliP w Łomży.

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSTI LECZNICZEJ

(np. z zieloną herbatą, probiotyk z żeńszeniem, probiotyk z melisą oraz guaranę produkowane przez Mlekovitę; mleko O! i Osełkę O! z Omegą 3 produkowane przez Sudowię). OSM Piątnica wprowadziła na rynek Serek Wiejski z probiotykiem. Zaś z branży produkcji napojów wyróżnić można firmę Hoop – producenta napojów, która ma swój zakład przemysłowy w Bielsku Podlaskim, wprowadziła na rynek produkt o nazwie KOOP. Jeśli chodzi o inne branże to w przypadku przetwórstwa zbóż istotne znaczenia ma firma PPHU Szarłat s.c. z siedzibą w Łomży. Dzięki ścisłej współpracy z SGGW w Warszawie oraz wieloma placówkami naukowo-badawczymi i wdrożeniowymi w kraju wprowadziła ona technologię produkcji amaranthusa, umożliwiającą pozyskanie surowca bardzo dobrej jakości. W ramach współpracy firmy z jednostkami badawczymi opracowano i wdrożono wzorcowe receptury wykorzystania nasion amaranthusa w przemyśle spożywczym.⁸ Produkowane maki są podstawą do opracowania receptur chleba z amaranthusem, a przykładem jest Chleb Niedziecki oferowany przez firmę GFT Goldfruct Sp. z o.o.

Powyższa analiza prowadzi do wniosku, że na terenie województwa podlaskiego występują podmioty, które już prowadzą swoją działalność związaną z produkcją żywności funkcjonalnej. Trudno jednak o konkretne dane co do skali tej produkcji.

4. Popytowo-podażowe zewnętrzne uwarunkowania rozwojowe sektora

W ramach pierwszego obszaru dokonana została analiza zewnętrznych uwarunkowań rozwoju sektora, w podziale na popytowe i podażowe. Zastosowano tu metodę desk research. Uwzględniono przy tym następujące rodzaje czynników: ekonomiczne, społeczne, prawno-administracyjne, techniczne, międzynarodowe, środowiskowe. W grupie czynników popytowych znalazły się wybrane czynniki:

- ekonomiczne: dochody ludności, inflacja, bezrobocie;

⁸ *Z czego robimy nasze mieszanki,*

http://www.chlebpolski.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=138&Itemid=102, z dnia 20.06.2010.

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku

Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych

STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI

– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

- społeczne: styl życia a nawyki żywieniowe Polaków, starzenie się społeczeństwa, stan zdrowia ludności, wykształcenie społeczeństwa, poziom edukacji żywieniowej społeczeństwa;
- prawno-administracyjne: regulacje prawne dotyczące żywności funkcjonalnej, kontrola jakości żywności.

Natomiast w grupie czynników podażowych uwzględniono czynniki:

- ekonomiczne: tempo wzrostu rynku, finansowanie z Unii Europejskiej;
- technologiczne: biotechnologia i nanotechnologia w rolnictwie i żywieniu człowieka, przechowywanie żywności funkcjonalnej;
- społeczne: wykształcenie kadry, migracja kadry;
- prawno-administracyjne: normy żywnościowe, system zapewnienia bezpieczeństwa zdrowotnego żywności;
- międzynarodowe: polityka żywienia;
- środowiskowe: stan środowiska naturalnego, ocieplenie klimatu, obszary chronione.

Opis tych czynników posłużył przeprowadzeniu w dalszej części raportu szeregu analiz i umożliwił wyciągnięcie wniosków z prowadzonych badań.

5. Analiza sił konkurencji w sektorze

W obszarze 2. dokonana została analiza głównych składników otoczenia konkurencyjnego przedsiębiorstw sektora, takich jak: dostawcy – nabywcy, istniejący i potencjalni konkurenci oraz ryzyko pojawienia się nowych producentów i substytutów.

Wnioskiem płynącym z przeprowadzonej analizy konkurencyjności jest stwierdzenie, że sytuacja kierunku produkcji w sektorze rolno-spożywczym, jakim jest żywność lecznicza, jest dość korzystna, a presja konkurencyjna umiarkowana (rysunek 1.). Presja ze strony dostawców jest duża, dotyczy to przede wszystkim kwestii znaczącej roli wysokiej jakości dostaw i wagi transferu wiedzy z sektora badawczo-rozwojowego. Oznacza to, że podmioty, które wchodzą w ten rodzaj działalności są w znacznym stopniu uzależnione od swoich dostawców dodatków

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

funkcjonalnych i technologii produkcji oraz pakowania. Jedynie przedsiębiorstwa, które mają znaczne środki na prowadzenie działalności badawczo-rozwojowej lub nawiązaną współpracę z jednostkami B&R, nie odczuwają tak znacznej presji ze strony dostawców, a niestety takich podmiotów nie ma zbyt wiele w województwie podlaskim. Podobnie siłę przetargową nabywców należy ocenić jako dużą. Odbiorcy sektora to przede wszystkim sieci handlowe, które stawiają swoje warunki współpracy i wywierają znaczny wpływ na producentów. Konsument jako ostateczny odbiorca często nie ma wpływu na wytwórców, gdyż najczęściej nie ma z nimi bezpośredniej relacji.

Rysunek 1. Analiza sił konkurencji produkcji żywności funkcjonalnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie IDI/ITI oraz analiz zespołu ekspertów.

Obecna siła nowych producentów i produktów jest średnia, jednak w okresie kilku najbliższych lat nie wywoływałaby negatywnych, lecz raczej

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

pozytywne konsekwencje w postaci wzmocnienia całego sektora. Stanowią oni pewne zagrożenie dla dotychczasowych producentów żywności funkcjonalnej, jednak oczekiwać należy przede wszystkim, że wchodzić na rynek będą głównie podmioty już działające w sektorze przetwórstwa rolno-spożywczego, które będą poszerzać swoją obecną ofertę produktową o produkty lecznicze. Jeśli jednak będą wchodzić na rynek, to prawdopodobnie z odpowiednim zapleczem marketingowym, co może sprawić, że żywność lecznicza zdobędzie większą popularność. Mogą poza tym „zagrzewać” do wprowadzania innowacji podlaskie przedsiębiorstwa, które będą chciały utrzymać swoją dotychczasową pozycję na rynku. Faktem jednak jest, że wiele firm zagranicznych i ich produktów funkcjonalnych jeszcze nie jest znanych na rynku polskim i wraz z większym zainteresowaniem nabywców będą one bardziej zainteresowane wejściem na rynek polski. Poważne zagrożenie stanowią substytuty szczególnie, że są konkurencyjne cenowo, jak również ich dostępność na rynku już jest znacząca.

Siłę konkurencji można obecnie uznać co najwyżej za umiarkowaną. Tak naprawdę rynek żywności leczniczej w Polsce dopiero nabiera rozpędu. Nie ma zbyt wielu konkurentów. Wiele podmiotów jeszcze w ogóle nie postrzega możliwości wejścia w produkcję tego rodzaju żywności jako sposobu na poszerzenie swojej oferty produktowej. W niedalekiej przyszłości należy jednak spodziewać się znacznego tempa wzrostu rynku i wzrostu konkurencji.

Analiza punktowa atrakcyjności sektora produkcji żywności leczniczej w województwie podlaskim, przeprowadzona jako uzupełnienie analizy pięciu sił Portera, pozwala stwierdzić, że szczególne znaczenie dla jego rozwoju ma już wcześniej podnoszona kwestia technologii z zakresu produkcji żywności leczniczej. Wskazany czynnik ma bardzo dużą siłę oddziaływania na rozwój tego kierunku produkcji.

Jako inne czynniki o dużej wadze dla sektora uznano przewidywaną dynamikę wzrostu rynku, a także elastyczność cenową. W tym przypadku należy oczekiwać silnego tempa wzrostu rynku, którego siła oddziaływania na podmioty już jest widoczna. Podobnie jest w przypadku wrażliwości konsumentów na cenę

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSTCI LECZNICZEJ

tego rodzaju żywności. Otóż są to raczej wyroby „z wyższej półki”, które można wręcz uznać za luksusowe, a co za tym idzie cena ma ogromne znaczenie dla decyzji o zakupie tych produktów. Obecna atrakcyjność sektora żywności leczniczej została oceniona na poziomie średnim z tendencją do dużej.

6. Analiza powiązań sektora z rynkiem pracy

W ramach trzeciego obszaru została podjęta próba analizy stanu zatrudnienia oraz zmian w zatrudnieniu w badanym potencjalnym obszarze wzrostu, w tym: analiza dostępności i zapotrzebowania na kadry (stopień i źródła zaspokojenia potrzeb kadrowych pracodawcy; stopień realizacji wymagań pracodawcy w zakresie: umiejętności i kwalifikacji, postaw pracowniczych, poziomu wynagrodzeń), analiza rozwoju kadr pracowniczych, prognoza zmian w zatrudnieniu.

6.1. Powiązania instytucji rynku pracy z sektorem produkcji żywności leczniczej

Ze względu na różny charakter badanych instytucji otoczenia można dostrzec zróżnicowane rodzaje powiązań z sektorem przetwórstwa rolno-spożywczego. Podlaski Klaster Piekarniczy – Stowarzyszenie zrzesza producentów pieczywa. Na ich rzecz instytucja ta realizuje wiele działań, w tym również ukierunkowanych na wprowadzenie w przyszłości pieczywa o charakterze funkcjonalnym. Prowadzone są badania np. w zakresie zawartości antyoksydantów, czy wypracowania własnych receptur. Podejmowane są próby wprowadzenia do produkcji chleba z ziarnami amaranthusa, czy z siemieniem lnianym. Działania te mogą przyczynić się do poszerzenia rynku zbytu, jak i zwiększenia zapotrzebowania na zasoby pracy w podmiotach związanych z piekarnictwem. Pod tym szyldem podmioty zrzeszone liczą na wypromowanie wspólnego logo.

Wojewódzki Podlaski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Szepietowie poprzez swoją działalność w zakresie doradztwa wspiera przede wszystkim rolników w pozyskiwaniu środków z Unii Europejskiej. Poza tym propaguje

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

rozwój przedsiębiorczości i tzw. wielofunkcyjnego rozwoju gospodarstw rolnych, co miałyby się przyczynić do powstawania nowych mikro przedsiębiorstw na terenie województwa.

Zakład Bromatologii Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku w znacznym stopniu przyczynia się do promowania żywności wysokiej jakości, w tym również funkcjonalnej. Wcześniejsze prace realizowane w ramach Zakładu związane były silnie z istnieniem Stowarzyszenia Producentów „Zdrowa żywność”, na rzecz którego wykonywano wiele badań. Od ponad 10 lat prowadzone są badania regionalnych miódów oraz ich promocja. Cechuje je coraz wyższa jakości. Zakład nie ma certyfikowanego laboratorium, więc wydaje jedynie poświadczenia badania i bierze sam udział w badaniach certyfikowanych.

W ramach Państwowej Wyższej Szkoły Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży istnieje Instytut Technologii Żywności. Jest to jeszcze „młody kierunek”, dopiero w roku akademickim 2009/2010 pojawili się pierwsi absolwenci. Dlatego też nie ma póki co silnego powiązania z sektorem produkcji żywności funkcjonalnej – zdaniem przedstawiciela Instytutu. Jak wskazał respondent: *„...nie da się tak od razu zawojować na nie wiadomo jaką skalę. My musimy się poznać z dobrej strony, żeby firmy nam zaufały, żeby firmy wiedziały, że my wypuszczamy dobrych absolwentów. Bo to nie jest tak, że my wypuścimy pierwszych absolwentów i już ktoś będzie nam dziękował, będzie nas się pytał, czy my możemy kogoś mu polecić”*. Oczywiście, cały czas mają miejsce różne „konsultacje” i niesformalizowane sposoby nawiązania współpracy z sektorem biznesu. Jednak jest to raczej wola samych pracowników Instytutu, a nie element jego obecnej strategii. Warto przy tym podkreślić, że uczelnia w ramach projektu „Podlaski Klaster Spożywczy”, realizowanego przez Instytut Przedsiębiorczości wskazała, że jednym z kierunków rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego w województwie podlaskim powinien być rozwój właśnie żywności funkcjonalnej.

Istniejące w ramach Zespołu Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. chor. J. Szymańskiego w Marianowie Technikum Rolnicze uczestniczy w różnego rodzaju seminariach, które organizują uczelnie, OSM Piątnica, czy Agencja

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSCI LECZNICZEJ

Rozwoju i Restrukturyzacji Rolnictwa. Ponadto przedstawiciele szkoły spotykają się z producentami, z hodowcami, rolnikami. Organizują różnego rodzaju prelekcje, gdzie podejmowane są kwestie produkcji żywności. Jak stwierdził przedstawiciel szkoły „...*na pewno są podejmowane tematy żywności leczniczej, one również wchodzi u nas w tematykę programową szkoły. Jest taki dział dotyczący zdrowia, w bardzo szerokim pojęciu. Od zdrowia psychicznego do fizycznego i tam jest cały taki blok, jak zdrowo się odżywiać. W ramach tego bloku jesteśmy otwarci i możemy również proponować różne rzeczy*”.

6.2. Możliwości współpracy w sektorze produkcji żywności leczniczej

Przedstawiciele badanych instytucji otoczenia biznesu podejmują już działania na rzecz wprowadzenia na rynek produktów funkcjonalnych. Jak uważa respondent: „*chleb jest bardzo wdzięczny pod względem dodawania składników funkcjonalnych. Jeżeli tylko nie wpływają one ujemnie na jego walory, to można je z powodzeniem stosować jako dodatki*”.

Wiele badań i doświadczenie w tym zakresie sprawia, że Zakład Bromatologii mógłby brać aktywny udział w zakresie nie tylko oceny pod względem zawartości podstawowych składników odżywczych. Otóż Zakład posiada również pracownię bakteriologiczną – mogą więc być wykonywane prace w zakresie oznaczania właściwości antybakteryjnych, mogą być prowadzone hodowle komórkowe i badania na szczurach. W szczególnym kręgu zainteresowań jest obecnie żywność funkcjonalna, ze względu na korzystny wpływ na ośrodkowy układ nerwowy i na działanie przeciwnowotworowe.

Pozostali respondenci jeszcze nie potrafią ocenić swojego kierunku zaangażowania we współpracę z podmiotami, które będą wchodzić do sektora w przyszłości.

Z drugiej strony, jeśli chodzi o przedstawicieli przedsiębiorstw przetwórstwa rolno-spożywczego, to przede wszystkim widzą oni możliwość współpracy z innymi podmiotami z sektora. Wśród wymienionych znalazły się mleczarnie, ubojnie, młyny, co miałyby prowadzić do poprawy w zakresie lepszego dostępu do surowca. Bo „*z dostawcami trzeba na pewno współpracować*”

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

bliżej”, to mogłoby sprzyjać poprawie ich ogólnej pozycji na rynku. Dość znaczna skala działania większości respondentów sprawia, że mają oni swój własny transport i inne rodzaje działalności lub podpisane długoterminowe umowy w tym zakresie. Mimo to zauważają możliwość pogłębiania współpracy z firmami dystrybucyjnymi i transportowymi, czy nawet biurami tłumaczeń.

W odpowiedziach respondentów nie pojawiły się wskazania co do zasadności współpracy z jakimikolwiek podmiotami tzw. instytucjami otoczenia biznesu.

Obecnie instytucje rynku pracy są przez respondentów kojarzone jedynie z urzędami pracy. W ich działalności dostrzegają w zasadzie jedynie dwa kierunki. Pierwszy z nich to pozyskanie nowych pracowników oraz staże. Zdarzają się także 3-miesięczne staże studenckie oraz miesięczne praktyki studenckie, czy praktyki ze szkół średnich. Zaś drugi obszar współpracy to propozycja ze strony powiatowych urzędów pracy, jaką jest świadczenie usług szkoleniowych, bo jak stwierdził jeden z respondentów – „...często tego typu jednostki szkolą”.

Jeden z przedstawicieli przedsiębiorstw wskazał na Wojewódzki Podlaski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Szepietowie, który pomaga w pozyskaniu środków z funduszy Unii Europejskiej.

6.3. Analiza dostępności i zapotrzebowania na kadry

Biorący udział w indywidualnych wywiadach pogłębionych przedstawiciele instytucji otoczenia sektora z reguły twierdzili, że ze względu na obecny wczesny etap rozwoju sektora trudno mówić o zapotrzebowaniu na kadry w zakresie produkcji żywności funkcjonalnej. Ich zdaniem, będzie się on zapewne kształtować coraz intensywniej wraz z pojawianiem się coraz większej liczby pomiotów zainteresowanych wytwarzaniem tego rodzaju żywności.

Ogólnie należy stwierdzić, że występuje dostępność kadr. Nie ma problemu ze znalezieniem pracowników do sektora przetwórstwa rolno-spożywczego w województwie podlaskim. I co prawda część osób z wykształceniem w tym zakresie wyjeżdża za granicę, jednak nie stanowi to zbyt poważnego problemu. Zasadniczą kwestią jest wysokość wynagrodzenia i możliwości migracji do innych

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

państw, przede wszystkim Unii Europejskiej. Występuje tam nadal znaczny popyt na wykwalifikowanych pracowników.

W chwili obecnej, zdaniem przedstawicieli badanych instytucji, można zauważyć jedynie pewnie ograniczenia w dostępie do kadr z wykształceniem z zakresu technologii żywności i żywienia, w tym technologów piekarnictwa. Najbliższą uczelnią, która dostarcza absolwentów z tym wykształceniem jest Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, a jak zauważa respondent „...są to 1-2 osoby rocznie”.

Opinie przedstawicieli przedsiębiorstw na temat deficytu w dostępie do kadr dla sektora są podzielone. Trzech badanych wskazało, że nie ma żadnych problemów ze znalezieniem specjalistów. Jeden z respondentów wskazał na zapotrzebowanie na mechanika samochodowego, ze względu na fakt, że firma mieści się w małej miejscowości i nie ma możliwości serwisowania pojazdów. Inny wskazał na „*braki w kadrze na poziomie średnim i wyższym, czyli fachowców, którzy mogliby prowadzić samodzielnie projekty na poziomie międzynarodowym*”. Poza wymienionymi respondenci – przedstawiciele firm – wskazywali na dostęp do wysoko wykwalifikowanych kadr, który ich zdaniem jest stosunkowo utrudniony. Brak „...zaawansowanych sprzedawców poprzez PR-owców, marketingowców, brakuje bardzo technologów oraz osób, które potrafią zadbać o jakość danego produktu. Coraz bardziej widać braki kadry inżynierskiej”. Na ten ostatni problem zwrócił uwagę również inny respondent. Stwierdził on, że jest niedobór operatorów maszyn, automatyków, elektryków. Przedstawiciel innej firmy stwierdził, że jedynie dotychczasowa stabilność zatrudnienia na tych stanowiskach pracy sprawia, że podmiot nie ma trudności na chwilę obecną z obsadzeniem tych stanowisk. Jeśli jednak pojawiłyby się jakiegokolwiek zmiany personalne, wakat byłby trudny do obsadzenia. Dwóch innych respondentów także przychyliło się do opinii o niedoborze osób z wykształceniem technolog żywienia.

Niemal wszyscy byli zgodni, że w przypadku stanowisk produkcyjnych „...nie trzeba mieć specjalistycznego wykształcenia, to są ludzie, których należy tylko przeszkolić w obsłudze danego urządzenia, albo pokazać jak daną pracę

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSTI LECZNICZEJ

należy wykonać”. W zasadzie problemem jest raczej to, że „w małych miastach z kadrami to raczej może być ciężko, w dużych miastach to może być większy wybór”.

6.4. Dominujące w sektorze zawody i kwalifikacje posiadane przez osoby zatrudnione

Można stwierdzić, że w większości przypadków udzielonych w trakcie wywiadów odpowiedzi dominujące w sektorze przetwórstwa rolno-spożywczego zawody i kwalifikacje mają charakter specjalizacyjny z zakresu technologii żywienia. Znaczenie mają również pracownicy tzw. „inżynierii procesowej”, handlowcy oraz osoby zajmujące się obsługą maszyn: elektromechanicy, automatycy i operatorzy maszyn.

W niemal każdym z wywiadów z przedstawicielami firm sektora przetwórstwa rolno-spożywczego respondenci dokonywali podziału pracowników „na produkcję” i „kadrę pozostałą” lub „biuro”. Mniej więcej 90%-95% pracowników produkcji ma wykształcenie co najwyżej średnie. Wykształcenie wyższe najczęściej dotyczy przetwórstwa mięsnego, rybnego i innego specyficznego dla danego podsektora, czy też po prostu związane jest ogólnie z technologią żywności o odpowiedniej specjalizacji, np. piekarz, masarz. „Na produkcji” zdecydowanie mniejszy odsetek osób ma wyższe wykształcenie, częściej średnie. Natomiast w obszarze biurowym pracownicy mają wykształcenie średnie, a pozostali wyższe.

6.5. Oczekiwania podmiotów sektora w zakresie: umiejętności, kwalifikacji, postaw pracowniczych

Dwóch respondentów nie potrafiło udzielić odpowiedzi na pytanie: „Jakie są oczekiwania Państwa firmy w zakresie umiejętności, kwalifikacji i postaw pracowniczych”.

Odpowiedzi innych można podzielić na takie, w których uwagę zwracano na aspekty związane z wykształceniem oraz takie, które nawiązują do kwestii cech osobowych pracowników.

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSCI LECZNICZEJ

Co interesujące, pojawiła się i wypowiedź, że „...*wykształcenie nie jest oczekiwane poza stanowiskami, gdzie to wykształcenie jest potrzebne. Oczywiście jeżeli mamy kadrową, to dobrze, żeby miała wykształcenie wyższe ekonomiczne i była specjalistką od kadr*”. Również inny respondent stwierdził, że „*nasza branża nie jest aż tak wymagająca. (...) Jeżeli chodzi o wykształcenie, to tak naprawdę to nie ma znaczenia*”.

Dla przedsiębiorców z sektora szczególne znaczenie ma po prostu „*praktyka, czyli odbycie stażu*”. Jak zauważa jeden z przedstawicieli przedsiębiorstw, „*tęgo co my robimy nie da się nauczyć teoretycznie, to musi być praktyka*”. Wzmacnia to dodatkowo fakt, że „*w naszym województwie raczej nie ma szkół, które uczyłyby zawodu związanego z naszą produkcją*”.

Jeden z uczestników badań stwierdził, że „*od pracowników oczekuje się oczywiście dużej lojalności, tak żeby nie kradł, żeby przychodził do pracy. Przede wszystkim lojalność wobec firmy i żeby być w porządku*”. Podobnie inny respondent wskazał na „*uczciwość i chęć do pracy*”. Jeszcze inny wskazał, że dobrze by było, aby „*pracownik był sumienny, uczciwy i przykładał się do pracy*”.

6.6. Analiza rozwoju kadr pracowniczych

Przedstawiciele przedsiębiorstw biorący udział w indywidualnych wywiadach pogłębionych przede wszystkim realizują szkolenia wewnętrzne. Są one zależne od rodzaju stanowiska pracy. Najczęściej wynikają z przepisów prawa, czyli są to szkolenia BHP, minimum sanitarne, szkolenie stanowiskowe. Bardzo często „*są to szkolenia prowadzone przez naszych pracowników, bo to jest taka wąska specjalizacja, że raczej opieramy się na własnych doświadczeniach*”.

Powodem ograniczonego korzystania ze szkoleń zewnętrznych jest zarówno ich cena, jak i częste niedopasowanie ofert do oczekiwań i specyfiki podmiotów sektora przetwórstwa rolno-spożywczego. Zdecydowanie łatwiej o ogólne szkolenia w zakresie księgowości, zarządzania, czy ochrony środowiska naturalnego, z których przedsiębiorstwa tego sektora bardzo często korzystają. Również waga przykładana jest do szkoleń w zakresie wymagań jakościowych, czy szkoleń językowych.

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSCI LECZNICZEJ

Jeden z badanych podmiotów jest w chwili obecnej na etapie oczekiwania na wyniki rozstrzygnięcia konkursu w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Złożony projekt dotyczy przede wszystkim szeroko zakrojonych szkoleń personelu firmy.

6.7. Prognozy zmian w zatrudnieniu

Jedna trzecia spośród badanych respondentów wskazała, że nie ulegnie w najbliższej przyszłości zmianie struktura zatrudnienia w sektorze. Dwóch stwierdziło, że nie potrafi ocenić, jaka będzie tendencja w tym zakresie. Dwóch innych respondentów stwierdziło, że jedyne wprowadzenie automatyzacji w sektorze może mieć wpływ na te zmiany. Wówczas będzie następowała tendencja odwrotna, czyli zmniejszenie zatrudnienia: *„(...) linie technologiczne są na coraz wyższym poziomie i do obsługi... to wszystko odbywa się automatycznie. Ja widzę po naszym zakładzie, gdzie wcześniej była produkcja, np. więcej było prac ręcznych, w tej chwili często są to procesy zautomatyzowane”*.

Inny respondent wskazał na zagrożenie, jakim jest ewentualne dalsze otwarcie Unii Europejskiej, co spowodowałoby prawdopodobny wzrost importu, np. z Turcji. Przedstawiciel jednego z przedsiębiorstw wskazał na brak zmian w strukturze zatrudnienia, jeśli już, to *„zmieniają się proporcje i to raczej nieznacznie na korzyść pracowników produkcji”*.

Zaledwie dwóch przedstawicieli przedsiębiorstw wskazało, że może nastąpić wzrost zatrudnienia: *„raczej może wzrosnąć, ponieważ idzie moda na zdrową żywność, a teraz to są dopiero początki. U nas dopiero to raczkuje. Jeżeli u nas to się rozwinie tak jak w innych krajach europejskich, to zapotrzebowanie na pracowników może wzrosnąć nawet 13-krotnie”*. Inny zaś stwierdził, że *„jest znaczna nadzieja, że sektor będzie się rozwijał wraz ze wzrostem świadomości społecznej, dochodami i popytem, to myślę, że zatrudnienie może się zwiększać”*.

6.8. Kierunki oddziaływania instytucji na sektor

By sprostać zapotrzebowaniu na wykwalifikowany personel w tym sektorze za szczególnie ważne, według opinii respondentów pochodzących z instytucji, można uznać kilka kierunków działań. Po pierwsze pozyskiwanie środków na bezpłatne lub odpłatne częściowo szkolenia osób dorosłych. Niestety, jak zauważa jeden z respondentów, problemem jest, iż po przeszkoleniu osoba taka musi znaleźć zatrudnienie. Trudno o zobowiązanie się do zatrudnienia całej grupy przeszkolonych, nawet jeśli któryś z nich ukończy egzamin końcowy, a nie „sprawdzi się na takim szkoleniu”.

Inną podniesioną kwestią było stwierdzenie, że należy „...wzmocnić nasze szkolnictwo (...) dokonać zmiany kierunku edukacji”, a w następnej kolejności prowadzić staże w podmiotach sektora. Do kwestii staży również przychylił się inny badany stwierdzając, że „młodzi powinni jeździć, pracować i uczyć się”.

Gdyby zainteresowanie personelem wzrastało w sektorze przetwórstwa rolno-spożywczego ze specjalizacją w produkcji żywności funkcjonalnej, wówczas „opłaciło by się otworzyć taki kierunek, bo na pewno ograniczeń w tym zakresie nie ma.” A jak zauważa inny z respondentów z badanych instytucji, nie tylko uczelnie wyższe, ale i średnie mają znaczenie dla rozwoju sektora przetwórstwa rolno-spożywczego. „Dobrym kierunkiem” byłby powrót do nauczania na szerszą skalę w zakresie agrobiznesu, które realizowane było niegdyś w ramach liceów rolniczych. Uznano, że znaczenie mają również szkoły kształcące w zakresie technologii żywienia.

6.9. Podsumowanie

Na podstawie wyników przeprowadzonych badań dotyczących powiązań sektora produkcji żywności leczniczej z rynkiem pracy można wskazać, że zawody ważne dla rozwoju produkcji żywności funkcjonalnej, zdaniem respondentów, to przede wszystkim:

- technolodzy żywności,
- biotechnolodzy,

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSCI LECZNICZEJ

- dietetycy.

Na chwilę obecną uczestnicy sektora przetwórstwa rolno-spożywczego dostrzegają deficyty w przypadku takich zawodów, jak:

- inżynierowie i technicy technologii żywienia,
- operatorzy urządzeń,
- automatycy, elektrycy, mechanicy,
- pracownicy ds. marketingu,
- handlowcy.

Zawartość powyższej listy pozwala na stwierdzenie, że tak naprawdę nie tyle specjalistyczne zawody związane z przetwórstwem rolno-spożywczym są poszukiwane przez przedsiębiorstwa sektora, co przede wszystkim absolwenci kierunków „inżynierskich”, z konkretną wiedzą, która pozwala na utrzymanie całych ciągów technologicznych w ruchu. Znaczna waga jest przywiązywana również do kwestii sprzedaży wytworzonych produktów. Stąd niezbędne i poszukiwane są dobrze wykwalifikowane kadry związane z prowadzeniem działalności marketingowej, jak i samym kontaktem z odbiorcami produktów i ich sprzedażą.

Można stwierdzić, że pracodawcy sektora nie są zbyt wymagający w odniesieniu do pracowników – oczekują od nich przede wszystkim:

- uczciwości,
- lojalności,
- sumienności,
- „chęci do pracy”, „pracownik, który przykłada się do pracy”.

Jeśli już są realizowane jakiekolwiek szkolenia w badanych podmiotach, to mają one częściej charakter szkoleń na stanowisku niż poza stanowiskiem pracy. Przy tym można wskazać, że:

- szkolenia wewnętrzne to szkolenia stanowiskowe oraz wynikające z przepisów prawa (BHP, minimum sanitarne),
- szkolenia zewnętrzne – niestety najczęściej cechuje niedopasowanie ofert szkoleniowych do oczekiwań i specyfiki podmiotów sektora (jeśli już, są to

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSTCI LECZNICZEJ

szkolenia z zakresu księgowości, zarządzania, ochrony środowiska naturalnego, językowe, informatyczne).

Wnioski co do prognoz w zakresie zmiany struktury i poziomu zatrudnienia w sektorze są następujące:

- struktura zatrudnienia nie ulegnie zmianie,
- jeśli już, to nastąpi niewielki wzrost zatrudnienia pracowników do spraw handlu, związany ze wzrostem zainteresowania firm przetwórstwa rolno-spożywczego działaniami marketingowymi.

Należy więc oczekiwać, że produkcja żywności funkcjonalnej jest raczej uznawana jako dalsza dywersyfikacja ofert produktowych w ramach już istniejących przedsiębiorstw. Co za tym idzie, nie będzie prowadzić do tworzenia nowych podmiotów gospodarczych, a raczej bazować na już istniejących i ich doświadczeniu w produkcji żywności. Stąd też takie rozumienie produkcji żywności funkcjonalnej będzie raczej sprzyjać uzyskaniu i utrzymaniu przez podmioty pozycji konkurencyjnej na rynku. Tak więc, będzie raczej wiązać się z koniecznością wprowadzania nowych sposobów sprzedaży i angażowaniem w działalność handlową nowych pracowników. Nie zmieni się więc znacząco sytuacja na rynku pracy pod względem struktury i poziomu zatrudnienia.

7. Analiza SWOT sektora

Jest to kompleksowa metoda służąca zarówno badaniu otoczenia, np. sektora, jak i analizie jego wnętrza. Jest ona uznawana za jedną z metod rejestracji i klasyfikacji czynników warunkujących strategię analizowanego podmiotu. Nazwa SWOT jest akronimem słów *Strengths* – mocne strony podmiotu, *Weakness* – słabe strony podmiotu, *Opportunities* – szanse w otoczeniu, *Threats* – zagrożenia w otoczeniu. Tabela 1. przedstawia wyniki prac zespołu badawczego z ekspertami. Analiza SWOT sektora pozwoliła na określenie jego mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń sektora.

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
 – SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSCI LECZNICZEJ

Tabela 1. Analiza SWOT

Uwarunkowania wewnętrzne	
Mocne strony	Słabe strony
• Dobry stan środowiska naturalnego, obszar tzw. Zielonych Płuc Polski • Surowce do produkcji spożywczej wysokiej jakości • Wysoka jakość produktów sektora spożywczego • Silne marki produktów spożywczych • Kilku liderów na skalę krajową, o potencjale ponadnarodowym • Liderzy i większość pozostałych firm posiada systemy jakości ISO i systemy branżowe, np. HACCP, GMP • Wysokie wykorzystanie środków unijnych przez przedsiębiorstwa sektora • Wolne moce produkcyjne w przedsiębiorstwach przemysł rolnospożywczy • Niższe koszty siły roboczej niż w innych regionach Polski	• Niska dostępność komunikacyjna regionu • Niski poziom uzbrojenia w infrastrukturę techniczną, np. kanalizacja, wodociągi • Brak terenów przygotowanych pod inwestycje • Brak planów przestrzennego zagospodarowania terenów • Bardzo niski poziom bezpośrednich inwestycji zagranicznych • Niski poziom popytu wewnętrznego na żywność funkcjonalną • Niski poziom zaufania między producentami i brak współpracy (np. tworzenie grup producenckich) • Brak specjalistycznych instytucji wspierających sektor przetwórstwa rolnospożywczego • Niski transfer wiedzy i technologii z lokalnych ośrodków naukowych do gospodarki • Słabo rozwinięte zaplecze badawcze przedsiębiorstw lub jego brak (poza mleczarstwem) • Przestarzałe linie produkcyjne i technologie produkcji w przeważającej większości podmiotów • Bardzo niski poziom organizacji skupu surowca w regionie (poza mleczarstwem) • Trudności w pozyskaniu wykwalifikowanych kadr, szczególnie z wyższym wykształceniem specjalistycznym

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
 – SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

	• Bardzo ograniczone środki przedsiębiorstw sektora na specjalistyczne kształcenie kadr na poziomie zawodowym • Brak wiedzy dotyczącej przygotowania i składania wniosków patentowych • Bardzo ograniczone działania marketingowe podmiotów sektora, brak zrozumienia potrzeby ich prowadzenia przez większość podmiotów
Uwarunkowania zewnętrzne	
Szanse	Zagrożenia
• Wzrost świadomości prozdrowotnego działania żywności wśród konsumentów • Moda na żywność funkcjonalną • Preferencje polskich konsumentów wobec polskiej żywności • Utrzymanie się lub rozwój obecnych wzorców odżywiania na Zachodzie • Wzrost zamożności społeczeństwa • Rozwój potencjału badawczo-rozwojowego w regionie, w tym w zakresie m.in. biotechnologii w województwie (PWSliP w Łomży, Białostocki Park Naukowo-Technologiczny) • Dalsze wsparcie rozwoju produktów funkcjonalnych ze środków Unii Europejskiej • Łatwiejsze pozyskiwanie środków na rozwój klastrów gospodarczych • Wzmoczone akcje społeczne promujące zdrowe odżywianie się • Umocnienie polskich marek produktów spożywczych na rynkach zagranicznych i rosnące możliwości handlu z rynkami UE i innych	• Bardzo ograniczona kontrola sprzedaży suplementów diety (i innych) przez Internet • Niski poziom kontroli produktów pochodzenia zagranicznego • Brak regulacji prawnych dotyczących produkcji żywności funkcjonalnej • Przejmowanie podmiotów z województwa przez przedsiębiorstwa zagraniczne i stawianie ich w roli podwykonawców • Wejście na rynek producentów zagranicznych z produktami o wyższych walorach estetycznych, lecz niższej jakości, taniej żywności • Wysoki poziom naśladownictwa wśród producentów • Utrzymywanie się niższych cen żywności konwencjonalnej, transgenicznej i in. niż funkcjonalnej • Utrzymywanie się braku dostosowania profili kształcenia do potrzeb rynku pracy • Dalszy brak działań ze strony władz szczebla krajowego i regionalnego w zakresie opracowania programów profilaktyki dotyczących zasad prawidłowego odżywiania się na różnych etapach cyklu życia ludzkiego

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

• Opracowywanie produktów funkcjonalnych na podstawie starych receptur • Specjalizacja i koncentracja w produkcji rolnej • Intensywna promocja podlaskich produktów spożywczych przez władze szczebla regionalnego i lokalnego	
--	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

8. Uwarunkowania i prognozy rozwoju sektora w województwie podlaskim. Rekomendacje

8.1. Uwarunkowania rozwoju sektora

Na podstawie szeregu analiz prowadzonych w ramach badań sektora produkcji żywności leczniczej uznać można, że wśród **głównych determinant rozwojowych** – szans – sektora powinny być:

- wzrost świadomości prozdrowotnego działania żywności funkcjonalnej;
- moda na żywność funkcjonalną;
- wzrost zamożności społeczeństwa;
- wsparcie rozwoju produktów funkcjonalnych ze środków Unii Europejskiej;
- wzmożone akcje społeczne promujące zdrowe odżywianie się;
- postępująca specjalizacja i koncentracja produkcji rolnej w województwie podlaskim.

Do **głównych barier rozwojowych** – zagrożeń – sektora zaliczono zaś:

- niski poziom zaufania między producentami i brak współpracy;
- słabo rozwinięte zaplecze badawcze;
- niski poziom organizacji skupu surowca (poza mleczarstwem);
- bardzo ograniczone działania marketingowe podmiotów sektora, brak zrozumienia potrzeby ich prowadzenia;
- słabą dostępność komunikacyjną regionu;
- niski poziom uzbrojenia w infrastrukturę techniczną.

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSTCI LECZNICZEJ

8.2. Prognozy rozwoju sektora

Prognozowaniu rozwoju sektora produkcji żywności leczniczej posłużyły scenariusze stanów otoczenia oraz wyniki przeprowadzonej analizy SWOT.

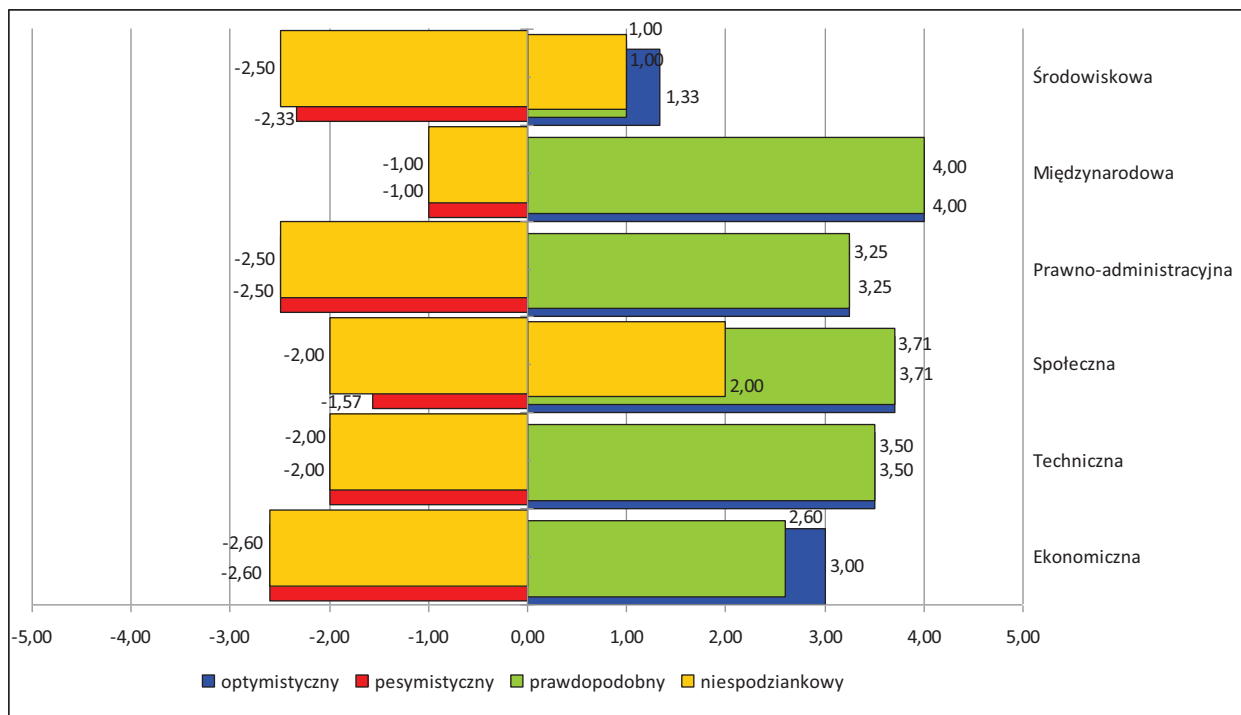
Do budowy scenariuszy stanów otoczenia posłużyły czynniki popytowo-podażowe rozwoju sektora, których lista znajduje się w rozdziale 4. raportu skróconego. W trakcie prac zespołu badawczego z ekspertami każdemu analizowanemu czynnikowi należącemu do jednej z sześciu sfer: ekonomicznej, technicznej, społecznej, prawno-administracyjnej, międzynarodowej, środowiskowej, została przypisana tendencja wzrostowa, stagnacji i spadku. Następnie dla każdego z czynników zostało ocenione prawdopodobieństwo wystąpienia tych trzech tendencji oraz przypisana negatywna lub pozytywna siła oddziaływania w skali od -5 do +5. Na tej podstawie możliwe było opracowanie czterech scenariuszy przyszłości sektora: optymistycznego, pesymistycznego, najbardziej prawdopodobnego i niespodziankowego (wykres 1.).

Scenariusz optymistyczny, oznaczony na wykresie kolorem niebieskim, pozwala na stwierdzenie, że najbardziej pozytywny wpływ na sektor mogą mieć w przyszłości czynniki sfery międzynarodowej, a konkretnie wzrost promocji spożycia żywności funkcjonalnej (średnia siła wpływu +4,00). Naciski na prowadzenie odpowiedniej polityki wyżywienia niewątpliwie mogą korzystnie oddziaływać na świadomość społeczeństwa w zakresie prawidłowego odżywiania się, a co za tym idzie także wspierać sektor żywności leczniczej. Najmniejsza pozytywna siła oddziaływania będzie zaś ze strony sfery środowiskowej (średnia siła wpływu: +1,33). Oznaczać to może, że tak naprawdę czynniki z tej sfery będą najmniej ważne z punktu widzenia rozwoju produkcji żywności funkcjonalnej w województwa podlaskim.

Scenariusz pesymistyczny (kolor czerwony) opisuje te trendy i procesy, które będą miały negatywny wpływ na przedsiębiorstwo. Opracowany scenariusz pokazuje, że największe negatywne oddziaływanie na sektor może mieć sfera ekonomiczna (średnia siła wpływu -2,60) oraz prawno-administracyjna (średnia siła wpływu -2,50).

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
 – SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

Wykres 1. Otoczenie – źródła szans i zagrożeń w sektorze

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W przypadku sfery ekonomicznej poważnym zagrożeniem byłby spadek dochodów ludności, które niewątpliwie przy relatywnie wyższych cenach żywności funkcjonalnej niż żywność konwencjonalna mają bardzo duży wpływ na decyzje o zakupie tego rodzaju żywności. W przypadku czynników prawno-administracyjnych dostrzega się przede wszystkim bardzo negatywny wpływ zmian, gdyby doszło do ograniczenia działań odpowiednich służb w zakresie bezpieczeństwa żywności, przy czym szczególnie warto zwrócić uwagę na import produktów żywnościowych, których kontrola jest bardzo ważna. Najmniejszy negatywny wpływ mogą mieć ewentualne zmiany w zakresie ograniczenia polityki wyżywienia i jej promocji (średnia siła wpływu: -1,00).

Generalnie jednak można odczytać z wykresu, że scenariusz optymistyczny ze średnią siłą wpływu największą +4,00 wyznaczoną dla czynników sfery międzynarodowej w skali ocen od -5 do +5 zajmują wyższe wartości niż w przypadku scenariusza pesymistycznego, których wartość najwyższa to -2,60 dla średniej siły wpływu sfery ekonomicznej. To oznacza, że tendencje pozytywne

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSTCI LECZNICZEJ

przeważają nad tendencjami negatywnymi, a wyjątkiem jest sfera środowiskowa, w przypadku której zagrożenia przeważają nad potencjalnymi szansami.

Trzeci opracowany scenariusz, najbardziej prawdopodobny, zakłada trendy zmian w otoczeniu, których wystąpienie charakteryzuje się największym prawdopodobieństwem (kolor zielony na wykresie). Jest on, obok scenariusza niespodziankowego, znaczącym uzupełnieniem analizy prowadzonej na podstawie scenariuszy optymistycznego i pesymistycznego.

Z punktu widzenia siły oddziaływania poszczególnych sfer zauważa się brak czynników, które będą oddziaływać w sposób negatywny na sektor. Największe jest prawdopodobieństwo pojawienia się pozytywnych tendencji w sferze międzynarodowej. Drugą w kolejności sferą o dużym prawdopodobieństwie dodatniego oddziaływania jest sfera społeczna (średnia siła oddziaływania +3,71), w której szczególnie warto zwrócić uwagę na wysokie prawdopodobieństwo nie tylko dalszego starzenia się społeczeństwa czy wzrostu poziomu wykształcenia kadr sektora spożywczego oraz ogólnie społeczeństwa, ale także należy oczekiwać utrwalenia się kierunku zmian, jakimi są poprawa prozdrowotnych nawyków żywieniowych społeczeństwa i powiązanego z nimi zdrowego stylu życia. Taki zmiany o charakterze „świadomościowym” są wysoce prawdopodobne i mogą sprzyjać rozwojowi produkcji żywności funkcjonalnej.

Czwarty rodzaj wśród przygotowanych scenariuszy to scenariusz niespodziankowy (kolor żółty na wykresie). Zawiera on trendy, które niezależnie od potencjalnej siły negatywnego czy pozytywnego wpływu mają najmniejsze prawdopodobieństwo wystąpienia. I tak, najmniejsze jest prawdopodobieństwo wystąpienia w sferze międzynarodowej jakichkolwiek tendencji ujemnych (średnia siła oddziaływania -1,00). W sferze prawno-administracyjnej ocenionej na średnią siłę wpływu -2,50 najmniej prawdopodobne jest ograniczenie norm żywnościowych oraz zmniejszenie działalności w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego żywności, a także zmniejszenie nacisku na oznakowanie żywności zgodnie z treścią potwierdzonych badaniami oświadczeń zdrowotnych i żywieniowych. W sferze środowiskowej, która uzyskała ocenę średniej siły

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSTCI LECZNICZEJ

wpływu -2,50, jest najmniej prawdopodobne, że dojdzie do ograniczenia powierzchni obszarów chronionych. Natomiast w sferze społecznej zauważa się, że najmniejsze prawdopodobieństwo ma tendencja pozytywna w zakresie utrzymania się dotychczasowych nawyków żywieniowych społeczeństwa oraz stylu życia ludności – stąd też scenariusz niespodziankowy znajduje się dla tej sfery po stronie prawej wykresu ze średnią siłą wpływu ocenioną na +2,00, jak i po stronie lewej ze średnią siłą wpływu -2,00, która oznacza, najmniej prawdopodobne są takie czynniki z tej sfery, jak spadek poziomu wykształcenia kadr sektora i społeczeństwa, ograniczenie nasilenia chorób cywilizacyjnych, czy spadek poziomu edukacji żywieniowej społeczeństwa.

Podsumowując w scenariuszu optymistycznym największy dodatni wpływ otoczenia przyjmuje wartość 3,25 w sferze prawno-administracyjnej, zaś w scenariuszu pesymistycznym wartość ujemna dla tej sfery jest jedną z mniejszych i wynosi -2,50. To oznacza, że w sferze tej szanse przeważają nad zagrożeniami, jakie niosą czynniki z tej sfery dla sektora. Jednocześnie jednak to w tej sferze występuje duża rozpiętość pomiędzy czynnikami makrootoczenia sektora, co może oznaczać, że czynniki z tej sfery są dość mało przewidywalne i mogą wywrzeć znaczący wpływ na działalność przedsiębiorstw sektora.

Z wyjątkiem sfery środowiskowej we wszystkich pozostałych także rozpiętość pomiędzy czynnikami, które mogą mieć wpływ dodatni i tymi, które mogą mieć ten wpływ ujemny jest znaczna. Stąd też w procesie konstruowania strategii sektora należy zwracać uwagę na te sfery. Strategia taka powinna być bardziej nakierowana na wykorzystanie szans, jakie pojawiają się ze strony czynników z tych sfer niż na zagrożenia.

W scenariuszu najbardziej prawdopodobnym widać, że we wszystkich sferach będą pojawiać się częściej szanse dla rozwoju sektora. Największe prawdopodobieństwo dodatniego wpływu występuje w kolejności w sferze międzynarodowej, społecznej i technicznej i to na nie powinny zwracać uwagę podmioty zainteresowane wejściem w produkcję żywności funkcjonalnej.

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSTCI LECZNICZEJ

8.3. Strategia rozwoju sektora wynikająca z analizy SWOT

Dalsze prognozy rozwoju sektora żywności funkcjonalnej oparte zostały na uzyskanej w trakcie opracowywania analizy SWOT liście mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń sektora.

Można wyróżnić cztery potencjalne sytuacje, gdy:

- wewnątrz sektora przeważają mocne strony, a w otoczeniu szanse;
- wewnątrz sektora przeważają słabe strony, zaś w otoczeniu szanse;
- wewnątrz sektora przeważają silne strony, zaś w otoczeniu zagrożenia;
- wewnątrz sektora przeważają słabe strony, zaś w otoczeniu zagrożenia.

Tabela 2. Macierz wariantów strategicznych wynikających z analizy SWOT

	Lista mocnych stron sektora	Lista słabych stron sektora
Lista szans z otoczenia	Strategia maxi-maxi	Strategia mini-maxi
Lista zagrożeń z otoczenia	Strategia maxi-mini	Strategia mini-mini

Źródło: opracowanie własne.

Wydaje się, że najbardziej odpowiada sektorowi produkcji żywności funkcjonalnej strategia mini-maxi. Oznacza ona, że wewnątrz sektora przeważają słabe strony, zaś w otoczeniu szanse, czyli korzystny układ warunków zewnętrznych. Strategia taka miałaby polegać na wykorzystywaniu szans przy jednoczesnym zmniejszaniu lub poprawianiu niedociągnięć wewnętrznych. Przyjęcie takiego wariantu strategicznego wynikającego z analizy SWOT posłużyło, podobnie jak wyniki zbudowanych scenariuszy stanów otoczenia sektora, do zaproponowania poniższych prognoz jego rozwoju w województwie podlaskim.

8.4. Prognozy rozwoju sektora – wnioski

8.4.1. Perspektywa średniookresowa (do 5 lat)

Na terenie województwa podlaskiego nie ma podmiotów zajmujących się tylko i wyłącznie produkcją żywności funkcjonalnej. Zrozumienie dynamiki rynku

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

przetwórstwa rolno-spożywczego sugeruje, że sektor produkcji żywności funkcjonalnej nie pojawi się jako odrębny także w przyszłości. Natomiast należy nań patrzeć jako na rosnący udział produktów funkcjonalnych w ofercie asortymentowej istniejących firm przemysłu spożywczego. Analiza i perspektywy tego kierunku rozwoju sektora spożywczego wydają się mieć ważne znaczenie dla utrzymania pozycji konkurencyjnej, jak i dalszej ekspansji przemysłu spożywczego w województwie podlaskim. Z tej perspektywy należy analizować szanse i zagrożenia produkcji żywności funkcjonalnej w województwie podlaskim w ramach sektora spożywczego.

Wydaje się, że w perspektywie średniej do 5 lat będą dominować przede wszystkim szanse i słabe strony. Oznacza to, że należy stosować strategię działania polegającą na dostosowaniu do bieżącej sytuacji. Takie podejście wynika z faktu, że jest to potencjalny obszar dalszego wzrostu podmiotów sektora rolno-spożywczego z województwa podlaskiego, który obecnie jest na załążkowym etapie rozwoju. Dla jego przyszłego rozwoju w perspektywie średnioterminowej znaczenie będzie mieć przede wszystkim fakt, że podmioty sektora w większości mają doświadczenie i są na tyle rozwinięte, aby poszukiwać dalszych kierunków swojego rozwoju. Takim wskazaniem może być wejście w produkcję żywności funkcjonalnej. Dotychczasowy potencjał, doświadczenie oraz zajęta już pozycja na rynku mogą ułatwić podmiotom spożywczym wychwytywanie pojawiających się szans i rozwój produktów z niszy, jaką jest żywność funkcjonalna.

Szczególnie poważną słabą stroną, a co za tym idzie barierą rozwojową jest i będzie w okresie najbliższych kilku lat brak zaufania, a więc również bardzo niski poziom współpracy zarówno z innymi podmiotami sektora, jak i instytucjami wsparcia biznesu, w tym B&R.

Szans rozwoju poszukiwać należy w dalece prawdopodobnym wzroście zainteresowania zdrowym stylem życia ze strony większej niż do tej pory części społeczeństwa. Zmiana nawyków żywieniowych i ogólnie wzrost świadomości wpływu sposobu żywienia na stan zdrowia, przy jednoczesnym pogłębianiu się

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSCI LECZNICZEJ

częstotliwości różnych chorób, które niesie ze sobą cywilizacja, wpływać będzie na rosnące zainteresowanie tymi produktami.

Ogólnie na rozwój sektora spożywczego w perspektywie średnioterminowej będzie miało wpływ sześć sfer: ekonomiczna, techniczna, społeczna, prawno-administracyjna, międzynarodowa i środowiskowa. Spośród czynników tych sfer raczej należy spodziewać się tendencji wzrostowych. Przy tym będą one mieć zazwyczaj pozytywny wpływ na sektor i taka tendencja utrzyma się w średniej, jak i długiej perspektywie.

Na podstawie przeprowadzonej analizy stwierdzić można, że układ przeważających słabych stron i szans w perspektywie średniookresowej prowadzić będzie do wzrostu podaży, jak i popytu na żywność funkcjonalną. Produkcja żywności funkcjonalnej będzie rozwijała się jednak głównie bazując na podmiotach z doświadczeniem, które szukają sposobu na poszerzenie swojej oferty produktowej, a które mają już dobrą pozycję na rynku żywności i to raczej w skali krajowej czy światowej. Szanse na rozwój produkcji żywności funkcjonalnej w średnim okresie więc są, jednak należy je traktować jako swego rodzaju strategię przetrwania i utrzymania dotychczasowej aktywności.

8.4.2. Perspektywa długookresowa (powyżej 5 lat)

Prognozy rozwoju sektora produkcji żywności funkcjonalnej z punktu widzenia potencjalnie pojawiających się szans i zagrożeń w perspektywie długookresowej wydają się być bardziej optymistyczne dla mniejszych podmiotów sektora przetwórstwa rolno-spożywczego. Nie należy jednak sądzić, że w dłuższym okresie zmieni się znacząco układ uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych tej produkcji. Oczekiwać należy raczej, że będą dominować nadal szanse nad zagrożeniami, a dotychczasowe słabe strony nie zostaną przeważone mocnymi stronami sektora.

Najprawdopodobniej pojawią się nowe oferty oraz nowi konkurenci na rynku, co będzie efektem ogólnoświatowego trendu w zakresie produkcji żywności funkcjonalnej jako sposobu rozwoju przedsiębiorstw sektora spożywczego. Ponadto należy się spodziewać pozytywnych zmian w poziomie dochodów

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSTCI LECZNICZEJ

ludności. Z punktu widzenia analizy sfery społecznej oczekiwać można wzrostu, jeśli chodzi o poziom wykształcenia społeczeństwa. Poza tym polityka organizacji światowych nastawiona na propagowanie właściwego odżywiania się, czy realizacji wielu kampanii społecznych, sprzyjać będzie wzrostowi świadomości społeczeństwa na temat wpływu prawidłowego żywienia na stan zdrowia ludzi. Ponadto zdecydowanie przewiduje się, że będą następowały zmiany klimatyczne tworzące warunki sprzyjające do rozwoju całego sektora spożywczego.

Optymistyczny wariant zakłada, że najbardziej pozytywny wpływ na produkcję żywności funkcjonalnej może mieć wzrost zamożności społeczeństwa. Jest też szansa na pojawianie się pierwszych efektów zmian związanych z nastawieniem społeczeństwa na zdrowy styl życia oraz aktywność. Optimistyczne prognozy związane z dalszym finansowaniem badań nad dodatkami funkcjonalnymi do żywności ze środków Unii Europejskiej także silnie pozytywnie mogą oddziaływać na przyszły rozwój produkcji żywności funkcjonalnej. Być może pozwoli to na tańszy dostęp do nowych technologii produkcji tej żywności. W tak rozpatrywanej przyszłości należy spodziewać się wejścia w produkcję tego rodzaju żywności także podmiotów działających na mniejszą skalę, które być może dzięki zwiększeniu współpracy, w ramach np. klastrów gospodarczych, będą mogły pozwolić sobie na wprowadzanie innowacji produktowych w zakresie produkcji żywności funkcjonalnej.

Można oczekiwać więc, że w perspektywie długoterminowej prawdopodobnie zwiększy się liczba szans rozwoju sektora i za zasadne będzie można uznać wówczas skupienie się na nich. Uwzględnić należałoby także stare receptury produkcji wielu wyrobów żywnościowych, szczególnie, że mogłoby to stanowić swego rodzaju możliwość do wejścia w produkcję żywności funkcjonalnej podmiotów małych i średnich. W dłuższej perspektywie produkcja tego rodzaju żywności ma znaczące możliwości rozwojowe, jednakże aby to było możliwe, wymagane będzie znaczące wsparcie podmiotów zewnętrznych, w tym władz regionalnych.

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

8.5. Rekomendacje

8.5.1. Rekomendacje dla przedsiębiorstw

Rekomendacja 1.

Podjęcie współpracy z innymi podmiotami sektora przetwórstwa rolno-spożywczego.

Rekomendacja 2.

Wchodzenie w kooperację w produkcji żywności funkcjonalnej.

Rekomendacja 3.

Wchodzenie we współpracę z podmiotami sektora B&R, w tym w projekty badawcze nad żywnością funkcjonalną.

Rekomendacja 4.

Skoordynowanie oferty z innymi podmiotami sektora przetwórstwa rolno-spożywczego celem zwiększenia kompleksowości oferowanych usług.

Rekomendacja 5.

Wzmoczenie działalności marketingowej skierowanej do odbiorców indywidualnych.

Rekomendacja 6.

Wypracowanie wspólnej marki żywności funkcjonalnej z województwa podlaskiego.

Rekomendacja 7.

Pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, w szczególności z funduszy unijnych.

Rekomendacja 8.

Zwiększenie wykorzystania ocen konsumentów w kreowaniu rozwoju przedsiębiorstw sektora przetwórstwa rolno-spożywczego.

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSCI LECZNICZEJ

8.5.2. Rekomendacje dla władz regionalnych

Rekomendacja 1.

Finansowanie studiów doktoranckich na uczelniach krajowych i zagranicznych dla kadry związanej z technologią produkcji.

Rekomendacja 2.

Organizacja staży i praktyk dla kadry związanej z technologią produkcji w jednostkach zajmujący się działalnością badawczo-rozwojową.

Rekomendacja 3.

Wsparcie badań nad żywnością funkcjonalną w ramach uczelni wyższych istniejących w województwie podlaskim.

Rekomendacja 4.

Prowadzenie akcji popierających możliwości produkcji żywności funkcjonalnej wśród przedsiębiorstw sektora spożywczego.

Rekomendacja 5.

Upowszechnianie wyników badań dotyczących rozwoju produkcji żywności funkcjonalnej w Unii Europejskiej i na świecie.

Rekomendacja 6.

Upowszechnianie dobrych praktyk dotyczących współpracy przedsiębiorstw z innymi podmiotami przy opracowywaniu żywności funkcjonalnej.

Rekomendacja 7.

Nasilenie działań marketingowych na zewnątrz województwa, promujących podlaskie produkty sektora rolno-spożywczego.

Rekomendacja 8.

Budowa sieci współpracy między przedsiębiorcami produkującymi żywność a instytucjami otoczenia biznesu i władzami różnych szczebli, w celu lepszej identyfikacji ich potrzeb oraz sposobów wsparcia.

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSTCI LECZNICZEJ

Rekomendacja 9.

Upowszechnienie informacji o możliwościach ubiegania się o środki unijne oraz pomoc w ich uzyskiwaniu.

Rekomendacja 10.

Uwzględnienie, w ramach Białostockiego Parku Naukowo-Technologicznego i innych tego rodzaju podmiotów wsparcia produkcji żywności, działań sprzyjających transferowi wiedzy z jednostek badawczo-rozwojowych do przedsiębiorstw sektora spożywczego w województwie podlaskim.

8.5.3. Rekomendacje dla instytucji

Rekomendacja 1.

Wspieranie transferu technologii do przedsiębiorstw sektora spożywczego w województwie podlaskim, w tym przedsiębiorczości akademickiej.

Rekomendacja 2.

Realizacja szkoleń w zakresie marketingu produktów spożywczych.

Rekomendacja 3.

Organizacja cyklicznych badań z zakresu rozwoju żywności funkcjonalnej w województwie.

Rekomendacja 4.

Upowszechnienie informacji o możliwościach ubiegania się o środki unijne oraz pomoc w ich uzyskiwaniu.

Rekomendacja 5.

Inicjowanie i koordynowanie współpracy pomiędzy producentami i dostawcami surowca z województwa podlaskiego.

Rekomendacja 6.

Zachęcenie producentów sektora spożywczego do rozszerzenia oferty o produkcję dodatków do żywności funkcjonalnej, np. błonnika roślinnego.

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSCI LECZNICZEJ

Słownik pojęć

Codex Alimentarius – Kodeks Żywnościowy.

EFSA (*European Food Safety Authority*) – Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności.

FOSHU (*Foods For Specified Health Uses*) – Żywność o określonej przydatności zdrowotnej.

FUFOSE (*Functional Food Science in Europe*) – Projekt badawczy Komisji Europejskiej dotyczący żywności funkcjonalnej.

GHP (*Good Hygienic Practice*) – Dobra Praktyka Higieniczna.

GMO (*Genetically Modified Organisms*) – Organizmy modyfikowane genetycznie.

GMP (*Good Manufacturing Practice*) – Dobra Praktyka Produkcyjna.

HACCP (*Hazard Analyses Critical Control Point*) – Analiza zagrożeń i krytycznych punktów kontroli.

Izoflawony – jedna z grup substancji fitochemicznych należących do nie odżywczych składników żywności – flawonoidów, które występują w warzywach i owocach. Do izoflawonów zaliczane są genisteina i daidzeina, które między innymi wpływają na neutralizację wolnych rodników hamując rozwój nowotworów (zwłaszcza przewodu pokarmowego) i przeciwdziałają miażdżycy oraz pomagają regulować równowagę hormonalną u kobiet.

Nutraceutyki – izolowane składniki z żywności, suplementy diety, produkty ziołowe oraz substancje izolowane z ziół (substancje fitochemiczne), których spożycie przynosi większe korzyści zdrowotne i terapeutyczne, niż te wynikające z normalnej diety. Są sprzedawane w postaci farmaceutycznej (np. tabletek, kapsułek, syropów, proszków) lub/ i stosowane jako dodatek do środków spożywczych. Są do nich zaliczane substancje biologicznie czynne o udowodnionym działaniu prozdrowotnym, takie jak : błonnik pokarmowy, oligosacharydy, bakterie kwasu mlekowego, wielonienasycone kwasy tłuszczowe (olej rybi), białka, peptydy, aminokwasy, ketokwasy, substancje antyoksydacyjne (w tym witaminy o takim działaniu), skoniugowany kwas linolowy (CLA),

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

flawonoidy i inne związki fenolowe, karotenoidy (beta-karoten i likopen), roślinne sterole i stanole, stilbeny.

Prawo Engla – w miarę wzrostu dochodów udział wydatków na żywność w wydatkach ogółem się zmniejsza.

Prebiotyki – oligosacharydy - substancje niepodatne na enzymy trawienne, które stanowią pożywkę dla prawidłowej flory bakteryjnej zasiedlającej jelita człowieka. Zapobiegają zaparciom i zmniejszają poziom cholesterolu we krwi. Występują naturalnie w warzywach (np. cykorii, karczochach, szparagach, porze, cebuli) i ziarnach zbóż oraz w mleku kobiecym. Do prebiotyków należą m.in. rafinoza, inulina, laktuloza.

Probiotyki – preparaty i produkty zawierające żywe kultury drobnoustrojów (bakterie fermentacji mlekowej), które wpływają na poprawę stanu zdrowia poprzez regulację składu mikroflory jelitowej (np. zapobieganie zaparciom, nowotworom jelita grubego), jak również wpływają na zmniejszenie poziomu cholesterolu i stymulację układu odpornościowego. Najsilniejsze właściwości probiotyczne wykazują: *Lactobacillus acidophilus*, *Lactobacillus plantarum*, *Lactobacillus rhamnosus*, *Bifidobacterium bifidum*.

RASFF (*Rapid Alert System for Food and Feed*) – system ostrzegania o niebezpiecznych produktach żywnościowych i środkach żywienia zwierząt.

Suplementy diety – środki spożywcze, których celem jest uzupełnienie normalnej diety. Są skoncentrowanym źródłem witamin lub składników mineralnych lub innych substancji wykazujących efekt odżywczy lub inny fizjologiczny, pojedynczych lub złożonych. Wprowadzane do obrotu w formie umożliwiającej dawkowanie (czyli w postaci: kapsułek, tabletek, drażetek, saszetek z proszkiem, ampulek z płynem, butelek z kroplomierzem i w innych podobnych postaciach płynów lub proszków przeznaczonych do spożywania w małych, odmierzonych ilościach jednostkowych), z wyłączeniem produktów posiadających właściwości produktu leczniczego w rozumieniu przepisów prawa farmaceutycznego.

UE – Unia Europejska.

WE – Wspólnota Europejska.

WHO (*World Health Organization*) – Światowa Organizacja Zdrowia.

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOŚCI LECZNICZEJ

Bibliografia

1. Mocek B., *Żywność funkcjonalna*,
<http://www.szkolnictwo.pl/index.php?id=PU0576>, z dnia 11.06.2010.
2. Grajeta H. (2004), *Żywność funkcjonalna w profilaktyce chorób układu krążenia*, Prace Poglądowe, „Advances in Clinical and Experimental Medicine” vol. 13, nr 3, ss. 503-510.
3. Jeżewska-Zychowicz M., Babicz-Zieleńska E., Laskowski W. (2009), *Konsument na rynku nowej żywności. Wybrane uwarunkowania spożycia*, Wyd. SGGW, Warszawa.
4. Świdorski F., Kolanowski W. (2003), *Żywność funkcjonalna i dietetyczna*, [w:] Świdorski F. (red.), *Żywność wygodna i żywność funkcjonalna*, Wyd. Naukowo-Techniczne, Warszawa.
5. Trziszka T., *Innowacyjne przedsięwzięcia na rzecz produkcji nutraceutyków i preparatów biomedycznych*, Materiały z seminarium pt. „Innowacje – nośnik wzrostu konkurencyjności”, <http://www.dolnyslask-innowacje.pl/pages/files/File/gielda2007/270907/Trziszka.pdf>, z dnia 5.06.2010.
6. Badowska S. (2009), *Pomorskie mlekiem i miodem płynące? Kondycja klastra rolno-spożywczego w regionie*, „Pomorski Przegląd Gospodarczy”, nr 3 (42).
7. Bochner K., *Red Bulla gonią konkurenci*,
<http://wiadomoscihandlowe.pl/content/view/10913/9>, z dnia 20.06.2010.
8. *Z czego robimy nasze mieszanki*,
http://www.chlebpolski.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=138&Itemid=102, z dnia 20.06.2010.

Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych
STARTERY PODLASKIEJ GOSPODARKI
– SEKTOR PRODUKCJI ŻYWNOSTCI LECZNICZEJ

Spis rysunków

Rysunek 1. Analiza sił konkurencji produkcji żywności funkcjonalnej 19

Spis tabel

Tabela 1. Analiza SWOT 32

Tabela 2. Macierz wariantów strategicznych wynikających z analizy SWOT 39

Spis wykresów

Wykres 1. Otoczenie – źródła szans i zagrożeń w sektorze 36